

A. 18.708

„Tähe“

Kalender

1919.

Sel aastal on 365 päewa.

„Tähe“ trükk, Wõrus.

Eesti K. Ü. „Täht“.

Paberi- ja papi-ladu

Kunstlasjad ja pildid.

Täieline ~~kooli~~-raamatute ja tarvilituste ladu, wallawalitsuste, kohtude ja ametikohtade tarwitused.

~~Igasugused~~ raamatud, blanketid, aruanded jne. suures tagawaras.

Raamatuköitmise- ja pildiraamimise-töökoda.

Maitserikas, kõwa ja korralik töö. Töökoda on lühikese ajaga parema kuulsuse wõitnud oma eeskujuliku töötamisega. „Tähe“ püüe on kõige paremat wõimalikult parajate hindadega pakkuda. See on temal lühikese ajaga korda läinud, täit osawõtmist ja toetust rahwa poolt kaasa tuues. Rahwa usalduse ja toetuse pääle kõike oma tegewust põhjendades

Kõige austusega Eesti Kirj. Ü. „Täht“.

A. 18708

1884.

„Tähe“

108304

Kalender

1919.

Sel aastal on 365 päeva.

Nastaajad:

Kewade algab 21. märtsil.

Talw algab 22. detsembril.

Suwi algab 22. juunil.

Sügis algab 24. septembril.

Hind 1 mark.

„Tähe“ trükk, Wõrus.

I. Jaanuar.

		W. TaL.	Märtsufed.
**1 Restn.	Määri p. F. Fählmann	19	
2 Neljap.	[[. 1798. 	20	
3 Reede		21	
4 Laup.		22	
5 Pühap.		23	
**6 Esmasp.	Kolmekuninga p.	24	
7 Teisip.		25	
8 Restn.		26	
9 Neljap.		27	
10 Reede	Paawli päew.	28	
11 Laup.	K. Hermann † 1908.	29	
12 Pühap.		30	
13 Esmasp.	Jak. Hurt † 1906.	31	
14 Teisip.		1	
15 Restn.		2	
16 Neljap.		3	
17 Reede	Tõnise päew.	4	
18 Laup.		5	
19 Pühap.		6	
20 Esmasp.		7	

		31. tal.	Märksjed.
21 Teisip.	C. B. Freundlich † 1872	8	
22 Keſkn.		9	
23 Neljap.		10	
24 Reede		11	
25 Laup.		12	
26 Pühap.	M. Weste †. 1843.	13	
27 Esmaſp.		14	
28 Teisip.		15	
29 Keſkn.		16	
30 Neljap.		17	
31 Reede		18	

Päite tõuseb :

Läheb looja :

1. kuupäeval	teel 8,49 m.,	teel 3,18 m.
11. " "	8,42 "	3,34 "
21. " "	8,29 "	3,54 "

II. Weebruar.

		B. tal.	Märkfesed.
1 Laup.		19	
2 Pühap.	Küüula p.	20	
3 Esmasp.		21	
4 Teisp.		22	
5 Restn.	A. Grenzstein f. 1849.	23	
6 Neljap.	B. Reimann f. 1861.	24	
7 Neede		25	
8 Laup.		26	
9 Pühap.	Luuwalu p.	27	
10 Esmasp.		28	
11 Teisp.		29	
12 Restn.		30	
13 Neljap.		31	
14 Neede		1	
15 Laup.		2	
16 Pühap.		3	
17 Esmasp.		4	
18 Teisp.		5	
19 Restn.	C. Ahrens † 1863.	6	
20 Neljap.		7	

		W. tal.	Märtsed.
21 Reede		8	
22 Laup.		9	
23 Pühap.		10	
24 Esmasp.	Ma d i s e p.	11	
25 Teisip.		12	
26 Keisn.		13	
27 Neljap.		14	
28 Reede	W õ i n ä d a l.	15	

Päite tõuseb :

Läheb looja :

1. kuupäeval kell 8,08 m., kell 4,20 m.

11. „ „ 7,45 „ „ 4,44 m.

21. „ „ 7,21 „ „ 5,09 m.

III. Märts.

1. Laup.	Wõi nädal.	18. saal Märts 16
2 Pühap. 3 Esmasp. 4 Teisip. 5 Keisn. 6 Neljap. 7 Reede 8 Laup.	 Talurahwa wabastam. p. Wastla päew. Tuha päew. R. Mauer (Kannike) [† 1891.	17 18 19 20 21 22 23
9 Pühap. 10 Esmasp. 11 Teisip. **12 Keisn. 13 Neljap. 14 Reede 15 Laup.	 Palwe p. R. Peterson s. 1801. O. Masing † 1832.	24 25 26 27 28 1 2
16 Pühap. 17 Esmasp. 18 Teisip. 19 Keisn. 20 Neljap.	 C. R. Jakobson † 1882.	3 4 5 6 7

		W. tal.	Märkused.
21 Reede	Kewade algus.	8	
22 Laup.		9	
23 Pühap.	Paastu-Maarja p. ☾	10	
24 Esmasp.		11	
*25 Teisip.		12	
26 Keskn.		13	
27 Neljap.		14	
28 Reede		15	
29 Laup.		16	
30 Pühap.	F. Wiedemann f. 1805. ☼	17	
31 Esmasp.		18	

Päike tõuseb :

Läheb looja :

1. kuupäeval kell 6,59 m.,	kell 5,27 m.
11. „ „ 6,30 „	„ 5,51 m.
21. „ „ 6,02 „	„ 6,14 m.

IV. April.

		88. tal.	Märkused
1 Teisip.	Karjalastmise päew. E. Arens f. 1803.	19	
2 Restn.		20	
3 Neljap.		21	
4 Reede		22	
5 Laup.		23	
6 Pühap.	Liiwim. Eestl. wabast. [p. 1819.]	24	
7 Esmasp.		25	
*8 Teisip.		26	
9 Restn.		27	
10 Neljap.		28	
11 Reede.		29	
12 Laup.		30	
**13 Pühap.	Palmipunde püha. Künni päew.	31	
14 Esmasp.		1	
15 Teisip.	Suur Neljap. Suur Reede.	2	
16 Restn.		3	
*17 Neljap.		4	
**18 Reede		5	
19 Laup.		6	
**20 Pühap.	1. Ülest. p.	7	
**21 Esmasp.	2. Ülest. p.	8	
**22 Teisip.	3. Ülest. p.	9	

		28. tal.	Märkused.
23 Restn.	Jüri p. ☾	10	
24 Neljap.	J. Runder † 1888.	11	
25 Reede	Markuse p.	12	
26 Laup.		13	
27 Pühap.		14	
28 Esmasp.		15	
29 Teisip.		16	
30 Restn.	J. Liiv s. 1864. ●	17	

Päike tõuseb :

Läheb looja :

1. kuupäeval	tell 5,31 m.,	tell 6,39 m.
11. „	„ 5,02 „	„ 7,01 m.
21. „	„ 4,35 „	„ 7,24 m.

V. Mai.

			88. tal.	Märkuise
1 Neljap.	Wolbri p.	näbal.	18	
2 Neede			19	
3 Laup.	Risti leidmise p.		20	
4 Pühap.		9 külm	21	
5 Esmasp.		näbal.	22	
6 Teisip.			23	
7 Keisn.	J. Lamm s. 1861. ☾		24	
8 Neljap.	Tuule risti p.		25	
9 Neede	Nigula päew.		26	
10 Laup.			27	
11 Pühap.		8 külm	28	
12 Esmasp.		näbal.	29	
13 Teisip.			30	
14 Keisn.			1	
15 Neljap.	Sinnu risti p. ☾		2	
16 Neede	J. Jansen s. 1819.		3	
17 Laup.			4	
18 Pühap.		7 külm	5	
19 Esmasp.			6	
20 Teisip.			7	

			W. tal.	Märtsjed.
21 Restn.	Lehe r. p.		nõbal.	8
22 Neljap.			9	
23 Reede			10	
24 Laup.			11	
25 Pühap.	W. Reimann † 1917.		6 küüvi nõbal.	12
26 Esmasp.			13	
27 Teisip.	14			
28 Restn.	15			
29 Neljap.	Taewaminem. p.		16	
30 Reede	17			
31 Laup.	18			

Päike tõuseb :

Läheb looja :

1.	Kuupäeval kell 4,08 m.,	kell 7,47 m.
11.	" " 3,44 "	" 8,09 m.
11.	" " 3,23 "	" 8,31 m.

		23. tal.	Märkused.
22 Pühap.	Suve algus.	9	
23 Esmasp.		10	
*24 Teisip.	Jaani p.	11	
25 Kesk.	J. Bergmann† 1916.	12	
26 Neljap.		13	
27 Reede	7 magaja päew. ☉	14	
28 Laup.	J. Jung † 1900.	15	
29 Pühap.	Peetri päew.	16	
30 Esmasp.		17	

Päite tõused :

Läheb looja :

1. kuupäeval kell	3,05 m.,	kell	8,51 m.
11. " "	2,54 "	"	9,04 m.
21. " "	2,52 "	"	9,11 m.

Vll. Juuli.

		28. kal.	Märkused.
1 Teisip.	Heina-Maarja p.	18	
2 Restn.		19	
3 Neljap.		20	
4 Reede		21	
5 Laup.		22	
6 Pühap.	7 wenna päew.	23	
7 Esmasp.		24	
8 Teisip.		25	
9 Restn.		26	
10 Neljap.		27	
11 Reede		28	
12 Laup.		29	
13 Pühap.	J. Jansen † 1890.	30	
14 Esmasp.		1	
15 Teisip.	H. Treffner s. 1845.	2	
16 Restn.		3	
17 Neljap.		4	
18 Reede		5	
19 Laup.		6	
20 Pühap.		7	
21 Esmasp.		8	

		28. tal.	Märkused.
22 Teisip.	Maarja-Magdalena p.	9	
23 Reſtn.		10	
24 Neljap.		11	
25 Reede	Jakobi päew.	12	
26 Laup.		13	
27 Pühap.	Olewi päew.	14	
28 Esmasp.		15	
29 Teisip.		16	
30 Reſtn.		17	
31 Neljap.		18	

Päike tõuseb :

Läheb looja :

1. kuu päeval kell	2,58 m.,	kell	9,10 m.
11. " "	3,09 "	" "	9,01 m.
21. " "	3,27 "	" "	8,46 m.

VIII. August.

		W. kal.	Märkused.
1 Reede		19	
2 Laup.		20	
3 Pühap.		21	
4 Esmasp.		22	
5 Teisip.		23	
6 Reskn.	Kristuse seletamise p.	24	
7 Neljap.		25	
8 Reede		26	
9 Laup.		27	
10 Pühap.	Lauritsa päew.	28	
11 Esmasp.	L. Koidula † 1886.	29	
12 Teisip.		30	
13 Reskn.		31	
14 Neljap.		1	
15 Reede	Rutki-Maarja p.	2	
16 Laup.		3	
17 Pühap.		4	
18 Esmasp.		5	
19 Teisip.		6	
20 Reskn.		7	

		W. tal.	Märkused.
21 Neljap.		8	
22 Reede		9	
23 Laup.		10	
24 Pühap.	Pärtli päew.	11	
25 Esmasp.	Fr. Kreuzwald	12	
26 Teisip.	[† 1882.	13	
27 Keskn.		14	
28 Neljap.		15	
29 Reede	Johannese surma p.	16	
30 Laup.		17	
31 Pühap.		18	

Päike tõuseb :

Läheb looja :

1. Kuupäeval kell	3,49 m.,	kell 8,24 m.
11. " "	4,11 "	" 8,01 m.
21. " "	4,33 "	" 7,34 m.

IX. September.

		28. Tal.	Märksused.
1 Esmasp.		19	
2 Teisp.		20	
3 Restn.		21	
4 Neljap.		22	
5 Reede		23	
6 Laup.		24	
7 Pühap.		25	
8 Esmasp.	Usfi-Maarja päew.	26	
9 Teisp.		27	
10 Restn.		28	
11 Neljap.		29	
12 Reede		30	
13 Laup.		31	
14 Pühap.	Risti ilendamiſe p.	1	
15 Esmasp.		2	
16 Teisp.		3	
17 Restn.		4	
18 Neljap.		5	
19 Reede		6	
20 Laup.		7	
21 Pühap.	Madise päew.	8	
22 Esmasp.		9	

		W. tal.	Märksjed.
23 Teisip.	R. Hermann s. 1851.	10	
24 Restn.	Sügise algus. 	11	
25 Neljap.		12	
26 Reede	Opetaja Johannese p.	13	
27 Laup.		14	
28 Pühap.		15	
29 Esmasp.	Mihkli päew.	16	
30 Teisip.		17	

Päite tõuseb :

Läheb looja :

1. kuu päeval	teel 4,59 m.,	teel 7,04 m.
11. " "	5,19 "	„ 6,36 m.
21. " "	5,41 "	„ 6,07 m.

X. Oktober.

		28. tal.	Märtnsed
1 Restn.		18	
2 Neljap.		19	
3 Reede		20	
4 Laup.		21	
5 Pühap.		22	
6 Esmasp.		23	
7 Teisip.		24	
8 Restn.		25	
9 Neljap.		26	
10 Reede		27	
11 Laup.		28	
12 Pühap.		29	
13 Esmasp.		30	
14 Teisip.	Kolletamise päew.	1	
15 Restn.		2	
16 Neljap.		3	
17 Reede		4	
18 Laup.		5	
*19 Pühap.	Lõikuse pühä.	6	
20 Esmasp.		7	

		Ms. tal.	Märtsufed
21 Teisip.	Raasani-Maarja p.	8	
22 Restn.		9	
23 Neljap.		10	
24 Reede		11	
25 Laup.		12	
26 Pühap.	J. Pärn j. 1843.	13	
27 Esmasp.		14	
28 Teisip.		15	
29 Restn.		16	
30 Neljap.		17	
31 Reede		18	

Päike tõuseb :

Läheb looja :

1.	kuupäeval	kell 6,03 m.,	kell 5,38 m.
11.	"	" 6,25 "	" 5,10 m.
21.	"	" 6,48 "	" 4,43 m.

1 Laup.	Pühade päew.		28. fat. 19	Märksused.
2 Pühap.	Hingede päew.		20	
3 Esmasp.			21	
4 Teisip.			22	
5 Restn.			23	
6 Neljap.			24	
7 Reede			25	
8 Laup.			26	
9 Pühap.	D. Masing s. 1763. Mardi päew.		27	
10 Esmasp.			28	
11 Teisip.			29	
12 Restn.			30	
13 Neljap.			31	
14 Reede			1	
15 Laup.			2	
16 Pühap.	J. Jung s. 1835.		3	
17 Esmasp.			4	
18 Teisip.			5	
19 Restn.			6	
20 Neljap.			7	

Calwe-kuu.

		28. tal.	Märkused.
21 Reede	Leemeti Maarja p.	8	
22 Laup.		9	
*23 Pühap.	Surnute püha.	10	
24 Esmasp.		11	
25 Teisip.	Radri päew.	12	
26 Keskn.		13	
27 Neljap.		14	
28 Reede		15	
29 Laup.		16	
30 Pühap.	Andrese päew.	17	

Päite tõuseb :

Läheb looja :

1.	kuupäewal	kell 7,14 m.,	kell 4,15 m.
11.	"	7,37 "	3,51 m.
21.	"	8,01 "	3,32 m.

XII. Detsember.

		W. Kal.	Märkused.
1 Esmasp.	Joh. Piit + 1913.	18	
2 Teisp.		19	
3 Restn.		20	
4 Neljap.		21	
5 Reede		22	
6 Laup.	Nigula päew.	23	
7 Pühap.		24	
8 Esmasp.	Nigula-Maarja päew. ☼	25	
9 Teisp.		26	
10 Restn.		27	
11 Neljap.		28	
12 Reede		29	
13 Laup.		30	
14 Pühap.		1	
15 Esmasp.		2	
16 Teisp.		3	
17 Restn.		4	
18 Neljap.		5	
19 Reede		6	
20 Laup.		7	

		31. tal.	Märtsused.
21 Pühap.	Tooma päew.	8	
22 Esmasp.	Talwe algus.	9	
23 Teisip.		10	
24 Restn.	L. Koidula s. 1843.	11	
**25 Neljap.	1. Jõulu p.	12	
**26 Reede	2. Jõulu p.	13	
*27 Laup.	3. Jõulu p.	14	
28 Pühap.	Güüta laste päew.	15	
29 Esmasp.	F. Wiedemann † 1887.	16	
30 Teisip.	[J. Bergmann s. 1856.	17	
31 Restn.	[3	18	

Päite tõusjad :

Läheb looja :

1. laupäewal kell 8,21 m.,	kell 3,17 m.
11. " " 8,37 "	" 3,09 m.
21. " " 8,48 "	" 3,09 m.

Sündinud asjade ajaarw.

Esimene faksilased Baltimaal . . .	ümber 1170 a.
Kiia linna asutamine . . .	1201 "
Saksa- ja Läti sõjaväed tulewad Eestimaaale . . .	1208 "
Tartu langemine, Eesti iseseiswuse lõpp . . .	1224 "
Paala lahing Wiljandi lähedal . . .	1217 "
"Jüriöö" . . .	1343 "
Ordu walitsuse lõpp, Poola aja hakatus . . .	1561 "
Viivimaa langes Rootsi alla . . .	1629 "
Bengt Gottfried Forjelius asutab kooli . . .	1687 "
Kodumaa saab Wene walitsuse alla . . .	1710 "
Aleksander I tunnistas Eestimaa talur. priiks 22. V. . .	1816 "
Viivimaa talurahwa wabastamine 26. III. . .	1819 "
Esimene Eesti ajalehe teerajaja . . .	umbes 1800 "
Masingi „Räbalaleht“ hakkab ilmuma . . .	1821 "
Esimised priinimesed pannakse Viivimaaal . . .	1822 "
„Perno Postimees“ ilmub . . .	1857 "
J. R. Kreutzwaldi „Kalewipoja“ 1 anne ilmus . . .	1857 "
„Wanemuine“ asutatakse . . .	1865 "
E. R. Jakobsoni lugemise raamat ilmub . . .	1867 "
Esimene Eesti üleeilmine laulupidu . . .	1869 "
Eesti Kirjameeste Seltsi asutamine . . .	1869 "
Rahwakoolid lähewad hariduse ministeriumi alla . . .	1887 "
Esimene Eesti päewaleht „Postimees“ . . .	1891 "
Esimene Eesti rahaasutus . . .	1902 "
Wene-Jaapani sõja hakatus . . .	1904 "
Konstitutsiooni manifest 17. X. . .	1905 "
Eestlased mõidawad esimest kord Tallinna linnawa- walimistel . . .	1905 "
Esimene Wene Riigiwolikogu awamine 27. IV. . .	1906 "
Eesti Kirjanduse Seltsi asutamine . . .	1907 "
Eesti tütarlaste gümnaasiumi asutamine . . .	1907 "
Esimene Eesti kunstinäitus . . .	1907 "
Eesti Rahwa muuseumi asutamine . . .	1908 "
IV. Wene riigiwolikogu kutsut. kokku . . .	1912 "
Ilmasõja algus 19. juulil . . .	1914 "

Ülem=Ida postiforraldus.

Tähtsamad määrused, mis kirjade kohta käiwad, on järgmised:

Kõik kirjad kaetakse zensori poolt läbi.

Kiri peab olema kirjutatud selgete tähtiga ja mitte enam kui 2 lehekülge kirjutus poognat, ehk 4 lehekülge wäikest kirja-poognat.

Kirjaümbrif ei tohi woodriga olla.

Kirjadel peawad Ülem-Ida postmargid püäl olema, sellekohase takfi järele.

Wenemaale wõib kirjutada; Wene, Saksa ja Ungari keeli; Baltimaale ka Eesti ja Lätiteeli.

Saaja adress peab wäga selgesti kirjutatama, niisamuti ka saatja nimi ja adress peab kirja ümbriku püäl ülewel olema, muidu kirju edasi ei toimetada.

Kirjad wõib ära anda wallamajadesse, postkontoritesse ja neisse lastidesse, mis rahwa jaoks on üles säetud.

Wõru postkontori teenistuse tunnid on:

kellast 11—1 e. l. ja kellast 3—5 p. l.

Postkaartid: lihtne	7 ¹ / ₂	"
wastuajega	15	"

Posti takf.

A. Kirjad.

Kohalikud funi	20 gr.	10 penni.
Wälised	20 "	15 "
Kohalikud	20—250 gr.	15 "
Wälised	20—250 "	25 "

B. Postkaartid.

Rohalikud 7¹/₂ penni.

Wälised 10 "

C. Trüfiasjad: kuni 50 gr. 5 "

" 50—100 " 7¹/₂ "

" 100—150 " 15 "

D. Üripaberid: kuni 250 gr. 15 "

" 250—500 " 25 "

E. Raha saatmine posti kaudu kaartidega.

Kuni 5 mf. 15 penni.

5—100 mf. 25 "

100—200 " 40 "

200—400 " 50 "

400—600 " 60 "

600—800 " 70 "

Kirja kinnitamine 20 penni.

Telegrammi eest 15 penni sõna (maks mitte all 150 p.) ja pääle selle weel 2 p. sõna päält lisamaksu (mitte all 10 penni).

Mõõdud ja kaalud.

1) Pikkuse mõõdud.

a. Wenemaa pikkusemõõdud.

1 penikoorem = 7 wersta.

1 werst = 500 jülda = 1066 meetrit 54 sentimeetrit 5 millimeetri.

1 jüld = 3 aršinat = 7 jalga = 2 meetrit = 13 sentim. = 3 millim.

1 aršijn = 16 weršofi = 28 tolli = 71 sentimeetrit = 1 millimeetrit.

1 weršof = 4 sentimeetrit $4\frac{2}{5}$ millimeetrit.

1 jalg = 12 tolli = 30 sentimeetrit $4\frac{7}{10}$ millim.

1 toll = 2 sentimeetrit $5\frac{1}{3}$ millimeetrit.

1 käunar = $\frac{3}{4}$ aršinat = 21 tolli 53 sentimeetrit $1\frac{9}{10}$ millimeetrit.

1 lihajüld 6 jalga.

b. Meetri-mõõdud.

1 kilomeeter (km.) = 1000 meetrit = $468\frac{7}{10}$ jülda = $14\frac{1}{15}$ wersta.

1 meeter (m.) = 100 sentimeetr. = 3 jalga $3\frac{37}{1000}$ tolli = $22\frac{1}{2}$ weršofi.

1 sentimeeter (sm.) = 10 millimeetrit (mm.) = $3\frac{9}{10}$ liini.

1 Inglise merepenikoorem = 1 werst 369 jülda = 1854 meetrit.

1 geografia penikoorem = $\frac{1}{15}$ kraadi ekwatori peal = 6,952 wersta.

1 Wene penikoorem = 7 wersta.

1 Austria penikoorem = 7,1114 wersta.

1 Soome penikoorem = 10 wersta.

1 Rootsi penikoorem = 10,9 wersta.

1 Saksa penikoorem = 7,0304 wersta.

1 Daani penikoorem 7,0609 wersta.

1 Inglise penikoorem = 1,5086 wersta.

1 merejõlni = 1,739 wersta.

2) Pinna-mõõdud.

a. Wenemaa pinna-mõõdud.

1 ruutwerst = 2500 ruutjülda = $104\frac{1}{6}$ desjätin
= $113\frac{3}{5}$ hektari.

1 ruutpenikoorem = 49 ruutwersta — 55,062 ruut-
kilomeetrit.

b. Rootumaa pinna-mõõdud.

1 desjätin = 3 Liivimaa wakamaad = 6 Tallina
wakamaad = 2400 ruutjülda = $1\frac{1}{10}$ hektari.

1 ruutjüld = 49 ruutjalga = $4\frac{11}{20}$ ruutmeetrit.

1 ruutlihasjüld = 36 ruutjalga.

1 adramaa = 80 taalrit = 12 päewamaad.

1 päewamaa = $6\frac{2}{3}$ taalrit.

1 taaler = 90 Rootsi tenga (krossi).

1 wakamaa = 25 lapamaad = 10.000 ruutküünart
(1 maamõõtja küünar = 2 jalga 24 tolli).

1 tündrimaa 14.000 ruutküünart (140 küünart piki
100 lai).

c. Meetrimõõdud.

1 hektar 100 aari = 10.000 ruutmeetrit = $10\frac{1}{10}$
desjätini.

1 ruutmeeter = $10^9/10$ ruutjalga.

Kehade mõõdud.

1 kubikjüld = 343 kubikjalga.

1 kubikjüld = 27 kubikarsfinat.

1 kubikjalg = 1728 kubiktoll.

1 kubiktoll 1000 kubikkriipsu.

- 1 kubikarsšin 21,952 kubiktolli.
- 1 kubikarsšin = 4096 kubikweršof.
- 1 kubikweršof = 5.359375 kubiktolli.
- 1 kubiklihasjuld = 216 kubikjalga.

Hõned mõõdud.

a. Wenemaa wiljamõõdud.

- 1 tšetwert = 8 tšetweriki = 3 Riia wafka = $209\frac{9}{10}$ liitrit.
- 1 tšetwerik = 8 karnitsat = $26\frac{1}{4}$ liitrit.
- 1 karnits = $2\frac{2}{3}$ toopi = $2\frac{1}{4}$ liitrit = 200 fanttolli.
- 1 Riia tünder = 2 wafka = 12 külimittu = 108 toopi = $137\frac{4}{5}$ liitr.
- 1 Tallina jälitus = 24 tündrit = 72 wafka.
- 1 Gestimaa wakk = 3 külimittu 36 toopi = $44\frac{2}{3}$ liitrit.

b. Wenemaa wedelikumõõdud.

- 1 waat (бочка) = 40 wedro = 492 liitrit.
- 1 wedro = 10 toopi = $12\frac{3}{10}$ liitrit.
- 1 toop = 4 kortlit = 75 fanttolli = $1\frac{2}{9}$ liitrit.

c. Detšimalmõõdud.

- 1 hektoliiter = 100 liitrit = $81\frac{3}{19}$ toopi.
- 1 liiter 100 sentiliitrit = $\frac{4}{5}$ toopi.

4) Raskuse mõõdud.

a. Wenemaa raskusjemõõdud.

- 1 perkowits (faal) 10 puuda = 20 punda = $163\frac{4}{5}$ filogrammi.
- 1 puud = 40 naela = 16 filogrammi 384 grammi.

1 nael = 32 loodi = 96 solotnikku, = 96 dooli
= $409\frac{3}{5}$ grammi.

1 leifit (pund) = 20 naela = 8 filogrammi 192
grammi.

b. Detsimalaalu.

1 filogramm = 10 heftogramm = 100 defogramm
= 1000 grammi = 2 naela $42\frac{2}{5}$ solotnikku.

1 gramm = 10 detfigrammi = 100 sentigrammi =
1000 milligrammi = $22\frac{1}{2}$ dooli.

1 tonn = 1000 filogrammi = 61 puuta 1 nael
89 sol. 59 dooli.

Wõru teated.

Seltsid ja ühised.

Cesti Laenu- ja Hoiu Ühisus Jüri uul.
nr. 7. (Pinnawalitsuse majas).

Wastastikku Kredit-Ühisus. Aleksandri uul.
Loeveni m.

„Põllumees.“ Cesti kaubatarwitajate ühisus,
omas majas.

Kaubatarwitajate Ühisus. „Consum Be-
rein“ („mõisnikube pood“)

„Täht“ = Cesti kirjastuse ühisus. Raamatukauplus,
kirjastus ja trükkoda.

Cesti Põllumeeste Selts. Väljanäituse aed
Petersi uul.

Linna maffuta lugemifetuba ja raamatukogu - Linna majas, aw. 11—3 ja 5—10.

Cesti Naisfelts - Peab ülewel lasteaeda.

Cesti kooliõpetajate liit - feisab koos ühhiſt kooliõpet. ühiſuſteſt: Põlwa, Wõru, Rõuge ja t.

„Rannel“ Seltskondline ühiſus. Oma ſeliſimaja ehit. 1901 a.

Haridufe Selts - peab ülewel Cesti õpeſeelega poißlaſte erakeſkkooli ja tütarlaſte kõrgemat kooli.

Cesti käſitööliſte Selts - Oma maja Riia uul.

Poißlaſte real-gümnaſium, Sakſa õpeſeelega, Jüri uul. nr. 40.

Poißlaſte era-keſkkool, Cesti õpeſeelega, Jüri uul nr. 42. Haridufe Seltsi m.

Tütarlaſte erakeſkkool - Uſub ſäälsamas. Cesti õpeſeel.

Kroonu tütarlaſte lütſeum - Aleſſandri uul. Sakſa õpeſeel.

Algkoolid - Poißlaſtele, tütarlaſtele ja Urbergi eraalgkool Cesti õpeſeelega. Segaalgkool ſakſa õpeſeelega.

Tähtſamad koolid Wõrumaal.

Räpinas - Realgümnaſium, 5 klaſſi. Cesti õpeſeel. Uſub end. wallamajas.

Põlwas : Rõrgem Rahwakool (progümna-
sium) Eesti õpeteel. 3 ettev. ja 2 spets. klassi.
Usub ajut. leerimajas. Juhataja Alf. Plakk.

Rõuges, Rõpinas, Wastselinnas, Kane-
pis, Urwastes, Karulas ja Harglas —
kõheltõnna koolid.

Limos, Kõhris, Antslas, Wisfil (Karulas)
ja Raikal (Antslas) — õigeusu kõheltõnna koolid.

Ministeriumi koolle oli Wõrumaal 5. neist
jaid ainult 2 sija, teised ewakueeriti Wene-
maale. Sija jäänud on Walgjärwe ja
Rõpina.

Saadad.

Saadad on uue kalendri järele arwatud.

Tä h e n d u s : Kui laatabe algus juhtub laupäewa mõ-
pühapäewa pääle, siis lükatakse see järgmise nädala esimise äri-
päewa pääle. Saadad Petseris on iga kuu 1. ja 15 päewal.

Jaauanaril : 19. Dubowas. — 20. Tartus, 3 nädalat.
Wõrus. Orgital. Riias. — 21. Mehikoormas. — 22. Imawere
mõisas, Põlismere kõheltõnnas. — 23. Heinastes. Saapsalus.
Rasinal. Walgas. — 24. Jõelehtmes, Riidu kõrtsi j. — 30.
Koluweres.

Weebruaril. 2. Raplas. — 4. Wõnnu linnas. — 11.
Ratweres. Uue Põltsamaat. — 12. Wolmaris. — 15. Baltia-
tis. — 16. Reblastes. Wiljandis. — 17. Tartus. Rõginamäel.
Suures-Põhtrus. Wõrus. — 19. Paibes. Narwas. — 21. Wal-
gas. — 25. Kuresaares. — 28. Wiljandis. Nina külas Mats-
wallas.

Märtsil. 3. Jõhwis. Audrus, reedel enne Wastla p. —
5. Oisus. Tõri kõhelt. Riiviloo kõrtsi juures. — 7. Wõrus 8 p.
— 8. Saaremaal, Orisaare m. Sutlemas. Hageri kiriku juures.
Jisakus. — 9. Kulinas ja Wana-Kulbenis. — 12. Amblas. —
13. Põlguses, Saaremaal Põhulas esmaspäewal ja teisipäewal

enne Wafila p. Keilas esmasp. pärast 3. paastu püha. Wolmaris selle kuu esimesel esmaspäeval. Raplas selle kuu esimesel esmaspäeval ja teisipäeval. — 14. Kodijärvel. Waimastweres, Sihi lõrtsi juures. Narmeni mõisas, Bilistwere kihelkonnas. Kadrina mõisas, Tartu kreisis. Polnas, Oudowa kreisis. Ostrowis 11 päewa. — 16. Hannus, Kulli lõrtsi juures. — 17. Kastina, Pärnu kreisis. Munkal. — 18. Kallaste külas Kokora wallas. Sangaste kiriku lõrtsi juures, aastalaat. — 20. Wäite-Müllas. 21. Laetweres. — 22. Watlas. — 23. Wastnarwas. Wõrus ja Strägowa k. j. Ruhjas ja Pikkjärvel. Leisil. — 24. Mõra mõisas, Tartu kreisis. — 25. Woldil. — 26. Wana-Pranglis. Kärkula-Sulbil. — 28. Kellamäe mõisas, Saaremaal. Paides. Walguta mõisas.

Aprillil. 2. Sõreste Pustarul. Wana-Antsla, Haukal. Kloogas. — 5. Koosas, Rõuge kihelkonnas. — 9. Elwas, Uderna lõrtsi juures. Keila kiriku juures esmaspäeval ja teisipäeval pärast 4. püha paastu. Walgutas, neljapäeval enne Palmipunde püha. — 14. Wastse-Pranglis, Koorewer lõrtsi juures. Sadukülas, Pikknurwe lõrtsi juures. Wastse-Koiola-Seewil. — 17. Kuima jõel, Kose kihelk. — 18. Wahul. Muustla alewis Tarvastus. — 19. Luutsnitus ja Kilingis. — 21. Saaremaal, Pilguse mõisas. 23. Wõrus. Watlas. Wafulas. — 24. Saaremaal. Uue-Lõwe m. — 25. Ellamaal, Soonistes. Kuristas, Suitfu lõrtsi juures. — 27. Saaremõisas, Saare lõrtsi juures. Maarja-Magdalena kihelk., Sadukülas. — 28. Krüüdneris, Sulawjal. Kolga-Liival, Kuusalus. — 29. Walgas ja Ahja Kärjal. Waiatus. — 30. Wastse-Mõos.

Mail. 1. Nisjäs. — 2. Alamustil. Tõrwas. 3. Ruhjas ja Kuresaates. Nuustakul. Kaareperas. Anijas. — 3. Kawastu Koosa lõrtsi juures 2 päewa. Pärnus wiimasel kolmapäeval ja neljapäeval enne Jüripäewa. Walgas ja Wolmaris. — 6. Järwelandi mõisas 2 päewa. — 8. Partsi mõisas, Põlwa kihelkonnas Zoorus, Rõuge kihelk. — 9. Häademeeistel 3 päewa. — 11. Misso mõisas. Neolas. 12. Kaiaweres, Pataste lõrtsi juures. Tartus ja Wiljandis neljap. pärast Lihawõtte pühi. Lihulas esmasp, pärast Lihawõtte pühi. Ratweres esmasp. ja teisip. pärast Lihawõtte pühi. Kose Uue-mõisas esimesel esmasp. pärast Jüripäewa. W.-Põttfamaal reedel enne Jüripäewa. |

14. Kähri Karilatis. — 18. Sangaste kiriku kõrtsi juures. — 22. Wõõpsus. — 23. Dudumas. — 25. Wõrus. — Risti päewal Petseris.

Juunil. 14. Wastse-Kuustes, Loothinal. — 23. Must wees 3 päewa. — 24. Wõnnu linnas. — 27. W. Põltsamaal. — 29. Rakweres 2 päewa. Wõistes.

Juulil. 1. Walgas. — 2. Paldes. Paimses, Wiitna kõrtsi juures 3 päewa. Wõrus — 3. Tartus. — 4. Wiljandis. — 5. Keilas, Saraku kõrtsi juures. — 9. Tarwastus. — Pärnus, Juuli kuu esimesel kolmapäewal ja neljapäewal. — 14.—21. Peisil, Saaremaal. — 15. Kartsis. — 23. Kuresaares 10 p.

Augustil. 2. Pärnus kuni 10. Wõluse kuu päewani ühes tööstuse ja pudulauka tarwis. — 8. Wolmaris. — 28. Tallis, Saarde kihelkonnas Pärnumaal. — 14. Säärel, Saaremaal, 3 päewa. — 20. Mõisakülas. — 22. Koivalinnas (Ud-felis). — 23. Walgas ja Lemsalus. — 25. Saarde Põti mõisas. — 28. Marienburis. — 31. Helmes, Häädemeestel 3 p.

Septembril. 3. Abjas. — 6. Jamburis 3 päewa. Ruhjas. Wastsemõisas, Wiljandimaal. Koosa mõisas. Wastse-Mõos. — 8. Wõrus. Montos (Olbrükil) Saaremaal. — 10. Kilingi-Mõmmel 3 päewa. Lelles. — 12. Kaansus. Mehikoormas. — 13. Kolga-Jaani kirikumõisas. — 14. Isakus. Oisus, Türi k. juures. Loode kõrtsi juures, Kuresaare ligidal. Kanitsas. — 15. Abjas 3 p. Tammistes, Pärnumaal. — 17. Rõpinas ja Unas. — 18. Ruhjas ja Sindis. Sangaste kirikukõrtsi juures. 21. Saaremaal, Wõlupe kõrtsi juures. Rõuges. Põlwas — 22. Rastnal. Pärnu maal. Kiwi-Wigala poe juures 3 päewa. Koivalinnas. Saar maal, Paju mõisas. — 23. Tartus. Järwekandi mõisas. Paldes. Sörgaweres. Oidres. Muhu Wana-Salitses ja Suures mõisas 4 päewa. Polnas 3 päewa. — 24. Saaremaal, Koigi m. 3 päewa. — 25. — Wana-Antsla Kraawil. — 26. Põõraweres, Pärnu kr. — 28. Toris. Watlas. Kuresaares. Strägowas. Põltsamaal. — 29. Kirepis. Amblas.

Oktobril. 1. Mudrus. Rasinal. Kolga-Liival. Narwas. — 3. Lõrwas, Helme kihelk. Wana-Wändras. Kawastus, Koosa kõrtsi j. Keeni Tintsu kõrtsi juures. Saanemetsa mõisas. Wastse-Koiola Leewil. — 4. Sämmas. Baltistikis. Keolas. Wolmaris. Taalis. — 5. Paimses, Wiitna k. j. 3 päewa. Pärnus kolmapä.

eljap. enne Mikhli päewa. — 6. Kaiawere Pataste kõrtfi
 es. — 7. Lihulas 3 päewa. Wiljandis. Sutlemmas. Hage-
 Wõrus. — 8. Saaremaal, Mustjala m. Urulas. Kärdel,
 na kõrtfi juures. — 9. Tallinnas 3 päewa. Kuresaares. —
 Imawere mõisas. — 11. Rakweres 3 päewa. Walgas. —
 Reblastes 3 päewa. Keilas 3 päewa. Tartus. Wahuülas.
 Jeliinas 1 päew. Leisil 1 päew. Kose Uuemõisas esimesel
 septembri kuus. — Raplas esimesel reedel pärast Mikhli
 päewa. — 14. Grafteres Riisikul. Languke kõrtfi juures. Hei-
 kes 3 p. — 15. Rakweres 3 päewa. Kannus, Rulli kõrtfi
 juures. — 17. Suures Lähtrus. Koluweres. Jõhmis 3 päewa,
 istakul 3 p. — 18. Lohusuu. Wõõbsus. — 19. Luutsni-
 Tarmastus. Jõeletmes Riidu kõrtfi juures. — 20. Koveru,
 di Wahul. Hurmi mõisas, Tille k. j. — 21. Haapsalus.
 mulis. Kuristas, Suitfi k. j. — 22. Kärjala Sulbil. Lae-
 kes. — 23. Taalis, Punase kõrtfi juures. Wajulas. Kõos.
 elatfiis. — 24. Laatres, Tartu maak. — 25. Soonistes,
 kes ja Sindis. Hellamaa kõrtfi j. Misfi kihelkonnas. — 27.
 nemõisas Saare kõrtfi j., Maarja-Magd. k. — 28. Pikk-
 ke kõrtfi juures. Taagep. ras, Ala kõrtfi j. Suures-Lähtrus.
 namäel. Weski (Oritu) mõisas. — 29. Amalas. Mha-Kär-
 Watatu mõisas. — 30. Watlas. 31. Mõnistes.
Novembril. 2. Kulinal. — 3. Wastseliina r. j. j. Wõ-
 ues-Wännras, Mõra mõisas. — 4. Misfi. — 5. Wana-
 la Gantlal. Raanitse mõisas. — 6. Kassimurmes ja Kõu-
 — 7. Mustjala Sika kõrtfi juures 2 päewa. Uhera kõrtfi
 juures. Walgas. — 10. Jõgewa mõisas. Wolmaris 3 päewa.
 os. — 12. Karilas. — 14. Tartus. Kärus. — 17. Jänta
 os. — 19. Patis. — 23. Wõrus. Mustwee alewis 3 päewa.
 as. Paides. — 26. Pikkjärwe Riitse kõrtfi juures. — 28.
 wetis 3 päewa. Uue-Põlismaal. Kassimurmes. Wigalas.
Detsembril. 2. Walgas. — 7. Wiljandis 3 päewa. Wol-
 3 päewa. — 8. Kulinal. — 10. Sajajes ja Wõrus. —
 Wana-Wändras.e 14. — Wastnarwas. Nina külas, Alatskivi
 os. — 15. Petris. Rakweres. — 18. Wõraweres. — 19.
 sus. — 22. Narwas. — 23. Krüüdneris. Riias kuni 10.
 kiku päewani. Ruhjas. — 26. Wõrus. — 28. Puta kõrtfi
 os. Walgas 15.—25. detf. — 29. Paides. Moiskatfi-Kantfiis.

Jalg=riwi õppus.

Esimeses Eesti polgus väljatöötatud ja tärn-
wõetud.

Eestileele lamandu sõnad.

a) Seisaf	— Стойка.
Kohale	— становись.
paremale	— на право.
kurale — Sirgu	— на лѣво - Равняйс
keskele	— на сер.
Wassa	— Смирно.
Wabalt	— Вольно.
Kohenda	— Оправиться.
Zõtta	— Отставить.
Maha	— Ложись.
Üles	— Встать.
b) Terwituseks	— Для отданія чест
Waade paremale	— равеніе на право.
Waade kurale	— " " лѣво.
Waade keskele	— " " сер.
Palwele mütsid maha	— на молитву шапки до
Mütsid pähe	— накройсь.
c) Pöörded	— Повороты.
Parema-le	— на пра-во.
Kura-le	— на лѣ-во.
Pool Parema-le	— полъ оборота на пра
Pool kura-le	— полъ оборота на лѣв
Umb-re	— кругомъ.
d) Liikumised	— Движенія.
Sammu-marš	— Шагомъ маршъ.
Zookstes-marš	— Бѣгомъ маршъ.
Ümber-marš (wenitades)	— Кругомъ маршъ. (пр
Zooksu-marš (lühidalt)	— Бѣгомъ маршъ. (к
P e a	— Стой.
Paigal	— На мѣстъ.
Otse (liikumise wältamiseks)	— Прямо. (для продолже

e) Püßfi wöttes

la=le
la=le
le=le
hmale
hmalt
erwitusess walmis

II. Päätys

Siirg
Siiru õppus
Siiru seade ja jaotus
Säries loe
Säariks loe (loetaks efi-
[mene ja teine])

liba tahte
leab: ühte
R o g u p a u f
Siirg (jagu, wood ehk rood)
aremale (kurale) niisuguse
[märgi pihsta.
osimeit ehk lamades) kui on
[tarwis.

asfe walmis

41 (fihtrana förgus)
a l g e = t u l d!

u s t i !

b) Mupautudeſſ
aſte = walmis!

Salge = tuld!

c) Utsittelse
redakt (jagedakt, 00 padru-
[nit 00 pidet)

αεεα!
υεε!

Ружейные приемы.

- на плечо.
- къ ногѣ.
- на руку.
- на ремень.
- снять ружья.
- слушай на караулъ.

II. Глава.

- Шеренга.
- Шереножное ученье.
- Построение и расч. шеренги.
- По порядку расчитайся.
- на первый и второй расчи-
[тайся.

— рядъ вдвой.
— ряды: стройся.
— З а л п о м ъ.

Шеренга, вправо или влѣво
[по такой-то цѣли.

— Съ колѣна или лежа, если
[нужно.

— Пальба — шеренгой (отдѣленіемъ, взводомъ или ротой).

— 141 (высота прицѣла).

— Шеронга- (отдѣленіе, взводъ
или рота) П л и!

— Стоя!

— для салютаціонной стрѣльбы:

— Пальба шеренгой.

— Вверхъ.

— Шеренга — ПЛИ!

— для одиночной стрельбы:

— рѣдко (часто по 00 патро-
новъ или обоймъ).

— Начинай!

— Курокъ!

Tulb!
Padrunid mälja!
Otsse märkilaua pihhta.
Koon-du
Saru-ne!

— Огоны!
— Вынь патроны!
— прямо по мишеніямъ.
— Сом-КНИСЬ!
— Разом-КНИСЬ!

Eestistatud sõnad.

Ülemus	— командный составъ.
Üli	— Звено.
Jagu	— Отдѣленіе.
Rühm	— Взводъ.
Rood	— Рота.
Komando	— Команда.
Komandama	— Командовать.
Eskaadron	— Эскадронъ.
Batarei	— Батарея.
Batalion	— Баталіонъ.
Brigad	— Бригада.
Diviis	— Дивизія.
Divisjon	— Дивизионъ.
Korpus	— Корпусъ.
Armen (vägi)	— Армія.
Üli wanem	— Старшій звена.
Ülem	— Начальникъ и командиръ.
Töörood	— Нестроевая рота.
Polk	— Полкъ.
Korrapidaja	— Дежурный.
Päevnik	— Дневальный.
Koristaja	— Уборщикъ.
Varaait	— Цейхгаузъ.
Ladu	— Складъ.
Moona ladu	— Продовольственный складъ.
Kassapidaja	— Казачей.
Moonaapidaja	— Артельщикъ.
Instruktor	— Инструкторъ.
Jagaja	— Раздатчикъ.
Kästjalg	— Въстовой.
Signalist	— Сигналистъ.

linur	— Линейный.
laht	— Карауль.
lahi parad	— Разводъ.
lahetaja	— Разводящій.
lahile sammumarsch	— По карауламъ шагомъ маршъ
lahiülem	— Караульный начальникъ.
minimees	— Часовой.
lahituba	— Караульное помѣщеніе.
post	— Постъ.
äär	— Нарядъ.
ääruleht	— Листъ нарядовъ.
feltwebel	— Фельдфебель.
ärk (sihtides)	— Цѣль.
wi	— С т р о й.
toima	— Строить.
toinema	— Строиться.
wi muutma	— Перестроиться
toige rood	— Построить роту.
toit	— Строевикъ.
toitu	— Нестроевой.
toarivif	— Нестроевица.
toitus	— Построеніе.
roodu rivitus	— Построеніе роты.
wi muntus	— Перестроеніе.
wi ohvitser	— Строевой офицеръ.
wisoldat	— Строевой солдатъ.
wi jaoskond	— Строевая часть.
soondrivi	— Сомкнутый строй.
ahtrivi	— Разомкнутый строй.
soondrivi	— Развернутый строй.
helrivi	— Разсыпной строй.
suun — a.	— Направленіе.
hel	— Цѣль.
askeahel	— Стрѣлковая цѣль.
ohjusliri	— Уставъ.
ohatusliri	— Наставленіе.
ohatus, käsiraamat	— Руководство,
algrivi	— Пѣхотный строй.

Katjarivi	— Кавалерійскій строй.
Salgriwi põhjustkiri	— Строевой пѣхотный уставъ
Riivikord	— Строевой порядокъ.
Käsi	— Приказаніе.
Rind, — nna	— Фронтъ.
Liib, — ma	— Флангъ.
Täisrida	— Полный рядъ.
Poolrida	— Непольный рядъ.
Interval	— Интервалъ.
Distantis	— Дистанція.
Kolonn, — nne	— Колонна.
Kolonnii lõpp	— Хвостъ колонны.
„ alge	— Гслова колонны.
„ ulatus	— Глубина колонны.
Leppemärk	— Условный знакъ.
Signal	— Сигналь.
Geeltamandu	— Предварительная команда
Täitetakamandu	— Исполнительная команда.
Kogukoht	— Сборный пунктъ.
Algõppus	— Начальное обученіе.
Üksõppus	— Одиночное ученіе.
Ridasoldat	— рядовой.
Lasimine	— Ствѣльба.
Pide, — me	— Обойма.
Märklaud	— Мишень
Märkus	— Примѣчаніе.
Kaptenarmus	— Каптенармусъ.
Romanderitud	— Находится въ командировъ
Romanderituna Tartu tagasi [jõudnud]	— Изъ командировки въ горъ [Юрьевъ вернулся]
Sihtraud	— Прицѣль.
Kae (jõnast kaema)	— Дозоръ.
Kaeja	— Дозорный.
Side	— Связь.
Piilumine	— Развѣдка.
Pikendus	— Удлиненіе.
Lühendus	— Сгущеніе.
Zärfjooks	— Перебѣжка.

3 taarkäit kuralt, pare: — Шеренга лъвое, правое плечо
[malt] [впередъ.
a jooneš kēstelt, pare: — Взводъ отъ середины вправо,
tale, kurale — ašeliffu [влъво по линіи въ цѣпь.
ise — edaši — Въ атаку — впередъ.

Mälestuse päewad.

(Wana kalendri järele).

6. jaan. s. a.

saab 100 aastat tagasi kui August Wilhelm Schlegel. Ta ei olnud eestlane, sündis Weimari würstiriigis, kuid oli Alsis ja Pölsamaal õpetaja ja toimetas esimest eestikeelset ajakirja Pölsamaal. Selle nimi oli: Lühhiikene õpetus, mille kõigisuguse innimeste ja lojuse arstamisest teada antakse — kõik marahvlastele. See ajaleht trükiti Pölsamaal (to oli kolmest trükikojast Wene riigis tol ajal). Ei olnud temal ettetellijaid ja ei suutnud ta kaua aega ilmuda, aga sellegipärast tuleb seda ajakirja, kui teerajajate pärastise Eesti ajakirjandusele silmas pidada ja meenutada seda tegi, häaga mälestada.

4. mail s. a.

saab 100 aastat täis isa Joh. Woldemar Jannseni sünnipäewast. Ei ole nii kerge sihukest usinat rahwalikku töömeeft leida, kui kadunud Jannseni. Oma wäikese hariduse pääle vaatamata, (ta ei olnud ainult kihelkonna kooli läbi teinud) millega nüüd ajal enam midagi niisugust pääle hakata wõimatu ei ole, sai ta ajajooksul Eesti waimlise elu kühk-punktiiks. Jannseni hoolet ja tegewusel asutati esimene

Cesti selts „Wanemuine“, asutati „Cesti Kirjameeste Selts“, asutati Tartu Põlumeeste Selts. Ta oli ise laulukoorige juhataja ja kõnede pidaja. 1869 a. sai priius wiiskümmend aastat wanaks ja seda mälestuse päewa pühitseti (jällegi Jannseni eest wõttel) suure üleüldise Cesti Laulupiduga, misgugused pärastpoolegi kordusid ja kõige rahwuslikumateks Cesti pidudeks on saanud.

Niisama, kui seltsi elus, oli ta ka sule juures. Et Jannsen poisikesena westi kohas üles kaswas ja rahwaga kokku puududes rahwa keelt, kombeid ja ütelsi tähele pani, seepärast wõis ta wäga rahwalikult kirjutada ja rahwas luges tema sulest sünninuid ridasid õige hää meelega. — Nii on ta kirjutanud Sõnumetoajat 7 wihku, hulk jutukest ja laula; Pärnus kooliõpetaja olles toimetas ta „Pärnu Postimeest“, mis weel praegugi Tartus, „Postimehe“ nime all ilmub. Tartusse asudes hakkas ta „Cesti Postimeest“ wäljaandma. Kuigi ta ilma- waated „kitsad“ olid, kuigi ta kirjatöid nüüd weel ainult kirjanduse uurijad loewad, peame siiski Jannseni kui oma aja inimese pääle waatama, kes arutu palju kasulikku tööd meie kodumaa rahwa hääks on teinud ja keda, 100 aasta sünnipäewal 4 mail südamlikult ja soojalt mälestame, eestujuks soowides kõigile noortele inimestele, sest ainult tol ajal wõis ütsinda nii palju teha, nüüd on paljuid töömehi waja.

9. juulil j. a.

saab 80. aastat tagasi, sest saadik, kui Põlwa lähedal, Himmaste küla koolimajas tulitillutene poisikene

juündis, kellele pärastpoole Jakob nimeks pandi. Kui ta suureks oli kaswanud ja arwamata suurte raskustega ülikooligi läbiteinud oli, siis asus temagi rahwa töhõ. Oli tema aegne suurem ettewõtte mis iial oli, iika sammus Jakob Hurt ettewõtte eesotsas ja oli ise wäsiwata töömees, ning osaw teiste töhõ wirgutaja.

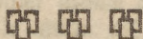
Rolme ettewõtet paneksime meie kõige rohkem tähele. Esiteks Aleksandri kool. — Seda taheti asutada Eesti rahwa priiuse nällestuseks ja selleks oli tarwis raha korjata terve rahwa käest. Soodi komiteed ja sadanded jõud hakkasid Eestis selle tähtsa ettewõtte kasuks kes raha korjama, kes pidusid korraldama, kes rahwale asja selgitama, kes ühte, kes teist tegema. Kõige filmapaistwam tegelane ja palju aega ka terve tegewuse juhataja oli Jakob Hurt. Lühikese aja jooksul tuli 10.000 rbla sisse. Põltsamaale osteti sellekohane ilus maja ja asi näis kõige paremini minewat. Kuid tulid endawahelised purelemised tegelaste keskel ja walitsus segas asjasse ning Eesti kooli asemele asutati wenesteelne linna-kool, kus Eesti keelt ka õpetadada wõidi, sest „seda olla kooli asutajad juba filmas pidanud.“ Praegu on kapital Wenemaale ewakueritud ühes Wene riigi rahaasutustega ja koolimaja ise laguneb iga päewaga, sest keegi teda ei kohennda.

Eesti Kirjameeste Selts asutati J. W. Jannseni taastegewusel, kuid iseäranis hoogsasti hakkas ta Jakob Hurti juhatusel töhõ 1872. a. Peeti koosolekuid, anti fisurekkaid aastaraamatuid wälja, trükiti muud kasulikku kirjandust ja iseäranis

palju kooliraaamatuid. Kuid ka siin tulid tulid tege-
laste eneste wahel, walitsus segas asjasse ning
Selts pandi kinni. Selle asemele asutati 1907 a.
Eesti Kirjanduse Selts, kes praegugi veel töötab
ja kellel mitu tuhat liiget kui kodumaalt, niisamuti
ka väljaspoolt kodumaad on.

Rõige paremini õnnistus Hurtil wana w a r a
k o r j a m i n e. Ta awaldas palju ülestutseid koha-
likudele tegelastele: kooliõpetajatele, wallakirjutaja-
tele, seltsidele ja t. et need wanu laule, wanusõnu,
nõiausu kombeid, mõistatust ja muid wana aja elu
ja asjade kohta käiwaid kirjeldusi temale saadaks.
Ülestutset kuuldi ja saadetused hakkasid Hurti kätte
woolama igast kodumaa nurgast. Mõni saatis ühe,
mõni kaks, mõni kümme, mõni isegi mitu kümme
lorda, nii et tolleaegsetes ajalehtedes Hurti aruan-
ded mitu weergu pikad on. Rõik see hiigla materjal
on praegu Helsingis raudkapis hoiul ja ootab uuri-
jaid, ootab ka kapitali, et ilma pääseda. Hurt ise
andis välja neist lauludest „Wana Rannel I ja II
j. ja Setufeste laulud“. 3 jagu.

Nii siis tuleme ka seda tähtsat eestlast ta 80
aasta sünnipäewa puhul meelde ja soowime temale
magust hingust sääl Tartu — Marja surnuaial,
kuhu ta 12. a. tagasi külmal januari kuul jängitati.

Kodu ilu ja wõim.

Mis teewad Eesti kodu ilusaks, auusaks ja wõimsaks? Ei mitte paberi nuustid, mida rahaks nimetatakse — ja mille wäärtus kohutawalt langeb, ei ka lihast lõhki minewad hobused, ei ka muu wälimine koor. Eesti kodu iluks olgu wäärtusline rahwas, kelle hinges waimlised ja majanduslised aated käsitäies käiwad. Kellel oleks ilutunded, kes oleks terme oma keha ja hinge poolest — kes oleks (ühesõnaga) h a r i t u d j a j õ u k a s r a h w a s.

Drjakkfest wabanemise saja-aasta mälestuse päewa pühitseme 26. III. (8. IV.) Saagu see meile ja meie rahwale täieliseks pööripäewaks. Saagu meie juures ikka kindlamaks ja kindlamaks teadmine, et ainult siis jõuame tulewikus edasi, kui meil haridus on, sest see on sõjariist, mille wäärilist teist ei leidu. Ja et seda omandada, sellepärast peame tõsiselt nooresoo kaswatuse poole silmad pöörama, sest suuremadgi rahwad on kurbe õnnetuse aegi sellega püüdnud hääks teha, et tulise hooga nooresoo kaswatusest, koolide ja raamatukogude ajutamisest kinni on hakanud, ja nõnda wiisi elu rasketele aegadele wastu wiinud, sellega ennast ja tulewikku päästes. Ja nüüd elawad nad suurt elu. Kas meie ei tahaks omast Eesti rahwast j e d a s a m a näha?

Siimene ülesanne jessel alal tööle hakates on: külakoolid paremale järjele! Küll 1000 korda on sellest kirjutatud ja kõneldud, aga näitab nii, et kas kirjuta või sulg juurini tümbaks, ikka see midagi ei aita. Kui wallaifadel kooliõpetaja valimine on, siis nad waliwad ometi see kõige odawama, et aga sellega mõnda rublastest tagasi hoida. Si waadata sugugi selle pääle, kas see walitud isik ka suudab kohaliku rahwa ja noorsoo waimuelu juht olla, või mitte. Wastu üteldakse: kas seda tarwisgi on? Nii nagu seni ajani oleme elanud, küll elame edaspidi ka.

Waadake see ongi see asi, et edaspidi meie enam nii edasi elada ei saa. Ujad lähewad kitsaks ja ikka weel kitsamaks. Siin ei suuda inimesed, kellel laiem filmaring puudub, midagi pääle hakata. Siin ei ole enam asi nii nagu wanasti, kui oli õnnis kantseleisise minek igale ühele võimalik ja sääls töötamine juba ammu tuntud „ilusa“ rööpa järele nii lihtne. Nüüd tuleb inimestel ülesleidjateks hakata, nüüd tuleb waadata kodu ümbruses, kas wast siin millegagi pääle hakata ei ole. Ja siin leidub kahtlemata nii mõndagi, tarwis ainult otsida ja otsijat wainu ei walanud wanad koolid meie ja noorsoo hingesse: nad walasid ainult mõne sõna wõõrast keelt ja põlgatuse igasuguse otsimise, iseseiswa töö ja iseäranis weel ü h i s t ö ö wastu.

Kõige lähemad hariduse allikad — külakoolid, kui wiletsjad nad on, seda ei hakka ma siin kirjeldama, mingu ise ja waadaku igauks, kuidas sääls kõigest puudus on, ehk teise sõnaga kuidas sääls mitte midagi ei ole nii, nagu olema peaks.

Rõige päält oleks tarwis tublit kooliõpetajat, harjunud, osawat meest, kuna niisugused noored, kes veel kusgi pole olnud, mõiks abideks eeslugu olla. On tubli kooliõpetaja, see ei mata ennast iialgi kooli töö alla ära, vaid teeb ta korralikult ja tõmbab veel väljaspool kooligi kaasa. Sgal pool, kus aga tahate võime seda tõendas tunnistada: jääb külas, kus tubli rahwakooliõpetaja pikemat aega on töötanud, edeneb feltiõelu, edenewad laulukoorid, wäheneb joomine ja õelad kornbed. Sääb külas aga, kus wilets mees tõõtas ja oma jalgagi wäljaspoole koolimaja seinu ei pannud, kuigi säält paljud noored inimesed linnas mõne aasta olid ja kas algkoolist ehk kesk-kooli teisest ettemalmistamise klassist külla, koolitatud inimese nimega, tagasi tulid, jääb külas on noorte inimeste wahel alati kisklemist, purelemist näha ja et neist ka midagi tõõst ette wõtjat saaks, seda ei ole lootagi.

Küla-kool ei ole mitte ainult moonakate ja poppi laste jaoks. Ei sugugi. Ta on kõigidele ja kes küla-koolist läbi ei ole käinud ja jääb esimest korda „rahwaga“ kokku puudunud, sellest on raske pärastpoole rahwakeskel töötajat saada.

Särelijätmatas saame walitõuse käest nõudma: küla-koolil olgu ajatõhased rummid, mis oleks walged ja soojad; küla-koolil olgu kistlikud pengid, mis iialgi ei „tänita“, ega kuhugi poole ei liigu; küla-koolil olgu oma emakeelne raamatukogutene ja õpeabinõud — ilma nendeta ei saa keegi läbi; küla-koolis walitõegu puhtus ja ilu. See on see kõige hirmsam asi, et kui fewadegi lapsed läinud on, siis jätatõe terweks sumeks õled, luukondid, leiwanutid, pudru raasutõesed — ühesõnaga kõit

jäetaks nii, nagu nad viimastel päewadel sinna põrandale kogunud ja seda ei puhasta suwe jooksul üksainusgi. Säär on söödamaa, kus pisielutad lõpjakalt figinewad ja isegi seinade praowahed täidawad, nii et tulewat aastal koolisolejad jällegi igasugust prahti sisse hingawad. Pärast kooli lõppu peaks kõige põhjalikum pesemine ja puhastamine ette wõetama, suwe jooksul maja ära tuulutama jne. Seni seda ei tehtud.

Ta koolis käimine! No siin oleks ainult õnn, kui õige ränk trahw iga puudunud päewa eest sisse nõutaks, muidu selles asjas parandust loota ei ole, muidu ei säeta tialgi enne kooli algust jalamarjufest joonde, ega korraldata riideid ära — waid kõike seda hakatakse weel siis tegema, kui juba koolis tarwis on olla; muidu kulub koolipäewi, küll kria, küll muiale: kord linu ajama, kord metsast hagu wedama, kord meskil käima, küll heinu wedama, küll laada päewal kodu hoidma, sest et teised kõik laadal tahawad olla ja koolilapsel ei tohi midagi kodubleku wastu ütlemist olla — ta on ju laps.

Mida õige mõiks meile tubli rahwakool anda? Ta mõiks meile paljugi anda. Kõige esiti mõiks ta noorsoo hingesse huwi teaduse ja kirjanduse wastu istutada, nii et temal ei tarwitseks mitte laupäewa õhtul ehal käikude ja pühapäewase joogikohas wedelemisega ennast lahutada igapäewalest raskest tööst.

Puhas koolimaja, ilusa ümbrusega, kus wanad puud nii tahedasti kohisewad, istutaks noorsoo hingesse iluduse tunde. Ta püüab ka kodus puhtust maksma panna ja mitte ainult selle jaoks, et wõõrad tulewad, waid puhtuse, ilu enese pärast. Ta oma kodu ümb-

rust piilats ta ilustada. Mööda maad ümber waa-
dates, näeme tihti talusid ja wäikefi elumajakefi, mis
alasti wilja põldude ja heinamaade keskel asuwad, ei
ühte puud ega põõsast pole näha. Kas niisugune kodu
ka inimesele armas wõib olla? — Wäga harwa. Kas
on jäl noorjugu süüdi, et ta oma elumaja ümbrust
ei ilusta? — Mitte sugugi. Antku kool eeskuju —
noorjugu sammub kahtlemata selle eeskuju järele!

Sõbralik koolimaja oleks paigaks, kuhu edaspidigi
minna, kui kodus mõnel wabal minutil igaw on olla.
Säält leiaks teist eest, jäl oleks hää juttu westa,
jooksta, mängida, laulda ja kodutulles mõni raamatgi
ligi tuua, sest igale külale ei saa mitte jelsimaja lähe-
dal olla — neid ei jõutaks ülespidadagi nii palju.

Koolis walmineks inimesed tulewase elu jaoks.
Nad toots jäl kaasa oskuse rehendamada (mida meie
inimesed nii sugugi ei oska), oskuse mõelda, arwus-
tada ja oma arwamist, mis kaalum oleks, awaldada.
Ta toots tööhimu kodu, sest et koolis ei ole laiskusele
aset. Tal oleks algteated ja saaks mõnda erikooli õpi-
ma minna, et jäl ka põlluteadlajena, ametnikuna,
käsitöölisena wõi jällegi meistrina lahkuda, et siis omal
erialal edaspidi töötada.

Weel palju muudgi wõiks kool ära teha, kuid
küllalt neist näitustest. Need ülesanded on kõige lähe-
ma tulewiku teostada. Kui meie tahame weel edas-
pidi ka, kui rahwas, omal kodumaal elada, siis peab
kool nooresoo paremaks kaswatama, kui wanad on. On
aga rahwas sellega rahul, et temaga mängitakse, nagu
torm laastufesega merel, noh siis laske minna nagu
lähed, siis korjake ilusasti rublakefi rublakeste juure

ja ärge iial oma laste pääle nurisege: nad on joobidud, nad elawad kõlbmata elu, nendest ei ole töötegi-
jaid — seda teie ise olete teinud, et neid kaswatada
ei mõistnud, ega koole paremale järjele ei seadnud, kus
nad õpida oleks mõinud ja kust nad parema kaswa-
tuse oleks jannud.

*

*

*

Arusaadam, et kool ühšinda midagi ei juuda, kui
seda õpetust, mis koolist jaadakse, edaspidi raamatute
kaudu ei täiendata. Raske on täiskaswanule raama-
tutogu mõtet selgeks teha. Peab juba lapse juures
algama. Lapse hing on kõigele vastuwõtlilikum ja mis
sinna külwatakse, kas hääd ehk õelat, see kannab pärast-
poole lopsakat wilja. Kuriteoks peakšime lugema seda,
kui meie kaswandil 13 a. wana ja ei ole weel ühtegi
raamatut läbi lugenud, (omal jõul ilma ja sunduseta)
mis temasje teatawa mulje oleks jätnud. Sa kui laps
koolis lugema on harjunud, siis loeb ta ka pärastpoole
hoolega, siis et kuuleks meie iialgi kaebtusi seltsi tege-
laste poolt, et raamatud wedelewad riulitel — keegi
neid ei lue, ehk kui loetakse, siis ainult kõige uuemaid,
uudishinnu pärast ja põnewaid romane, millede juures
midagi tarwis mõelda ei oleks.

Raamatuid mõiks noorsugu mitmel teel endale
muretseda. Kõigepääst seltside raamatutogudest, siis
tutawate käest — maal juhtub nii mõnigi „Linda“ aas-
takäik, ehk mõned muud kofku koidetud ajalehe lisad,
mis kaunis huwitawad lugeda on. Ühegi wanad aja-
lehe aastakäigud on väga huwitawad — nende kaudu
tutwustad ennaft läinud aja woolude, waieluste, mõtete

ja püüetega. Sel teel sattuvad ka küll jägedasti wero-romanid ja mõnesugused „Walguje“ jutud näppu, kuid mis jääb parata...

Raamatuid mõiks ka osta, kui waba rahakopit juhtub olema ja wähe wiisil ostes, koguneb ajajookjul õige kena kogukene, mida muilegi häa on tarwitada anda.

Seda aga tuleb filmas pidada (mis, paraku, nii jägedasti ära unustatakse), et raamatuga peab ilusasti ja auukartlikult ümber käidama. Teise käest wõetud raamat tagasiwiimata jätta, on samasugune alatu tegu, nagu wõtaks keegi teise käest laenuks endale kiriku kuu ja ei wiiksgi enam tagasi. Runa ometi see nähtus üleüldine on, et igal inimesel, kellel raamatuid leidub, ka teise omasid näeme. Kas seda tarwis oleks?

* * *

Drjakkest wabanemise saja-aasta mälestuse päewa pühitsemel 8. IV. tänawu. Saagu see päew meie ja meie rahwale täiliseks pööripäewaks. Saagu meie juures ikka kindlamaks ja kindlamaks teadmine, et ainult siis jõume tulewikus edasi, kui meil haridus on, sest see on sõjariist mille wäärilist teist ei leidu.

F. R. Kreuhswaldile

Tes terwe oma elutöö Wörus tegi, on juba ammuigi Wörru kawatsetud auusammas panna. Kord telliti kunstnik-kujurajuja Weitzenbergi käest juba kujugi ära. Wiimane oli nõus ja asus kohe töhõ. Aft jäi Wörus seekord pooleli ja wana kunstnik sai mitu sada rubla kahju, et oli hulka tööd asjata teinud. Nüüd on

jällegi see mõte üles mõdetud. Kuidas ta nüüd küll
peaks lõpema? Kas näeme juba pea Wõrus **Kale-**
wipoja looja kuju? Kui kusegil selle hääks pidu ehk
korjandus korraldatakse, wõi Amerika oksjoni teel midagi
välja pakutakse, ärge olge siis keegi hidsi!

Pildid elu edenemisest.

Õhusõit.

Inimene tahab igat viisi edasi liikuda ja päälegi väga kiiresti, nii et näüd sel ajal iga popsgi, kessel hobuse tronu on, waatab jalamehe pääle kõrgilt alla. Juba muinasajal sõideti wee pääl, ka raudtee rong on endale igas kultura maa nurgas ja nurgakeses eluõiguse wõitnud ja tuleb aeg millal õhusõit niisama harilikuks nähtuseks saab, nagu teisedgi sõidud.

Õhus on katsutud ka juba ammuigi sõita 1670. a. see on ligi 250 aastat tagasi, arwas üks jesuitlane Franzisk Laan, et õhus wõib niisuguse palliga sõita, mis kergem on kui õhk. Õhulaewa ülesleidmise auu aga jääb wennaste Mongolijeedele, kes Prantsusmaal paperiwabriku omanikud olid.

Nende õhulaew seisis koos 4 sülda kõrgest paberi munast mis tühi oli ja mis peenikese riidega üle tõmmati. Üksikud osad kinnitati haakide ja nõõpidega kinni, siis täideti pall kuuma õhuga ja lasti ta üles minna. Pall lendas ka 1000 sülda kõrgele ja sattus 10 minuti pärast maha tagasi. Sõnum niisugusest imeasjast lagunes walgukiruses igale poole laiali

ja mõne aja pärast lasti Pariisis lamajugune õhusõitja õhku, mis lähema küla juurde maha kukkus ja rahwa hullul viiel ära hirmutas. Ratsjed tõrjusid järgest edasi ja wiimaks, et teada saada, kas jääb ülemel inimele ka võib käia, asetati korm õhu palli juurde ja kormi sisse mahutati kutt, viinas ja part. Kui nähti et need esimesed õhusõitjad õnnelikult tagasi tulid, hakkasid ka inimesed sõitu proovima. Kuid nii paljud jätsid oma elu. Aga sellegi pärast ei lohtunud järeltulijad ettevõttest tagasi. Hakati palli mitmesuguste kergete gaasidega täitma ja tehti nad kindlamast ollusest. Võrgu abil kinnitati kast palli külge. Rastis mõisid asuda inimesed ja ka mõnesugune kraam.

Sõja otstarbeks hakati õhulaewu tarvitama Põhja-Amerika sõjast saadik 1863. a. ja nimelt grahw Zeppelinil wäsimata töö ja hoole kaudu. Seni ajani ei olnud võimalik õhulaewa juhtida, waid ta lendas sinna poole, kuhu tuul tõukas. Küll püüti algusest saadik kuidagi wiisi sinna poole teda juhti, kuhu sõidu siht oli ja sellepärast tehti isegi purjed päale, et siis nagu laewaga sõita. Aga kõik see ei läinud korda.

Ka propelleri idee läbi wiimise katsed olid sagedasti õnnetud ja ainult genialisel Zeppelinil läks õnneks wäljamõtelda niisugust suurt õhulaewa, mis oleks juhitaw, kannaks raskest koormat, tõuseks kõrgele õhku ja suudaks kaua õhus olla. Selle juure ehituse jaoks pidi ka suur kapital olema. Zeppelinil seda ei olnud ja et teaduse meeste ringides üleüldine arwamine Zeppelinil ettevõtte kahjuks oli, seepärast jäi asi kaua aega joisku.

Kuid ometegi leibus ka poole hoidjaid ja ligi 20

a. tagasi algas Bodeni järve pääl (Selwetšias) ehitamine, sest et wee pääl oli kergem „figaril“ tuule järele teraw ots käända. Balloni („figari“) pikkus ehitati ligi 60 jülda ja läbimõõt kõide jämedamast kohast 5 jülda. Kandejagu mis kasti sarnane on, tehti kergest alumiiniumist. Ballon jagunes 17 jalku, selle sihiga, et kui üks jagu wigastatud saab, siis jääks teised ikka järele, mis suudaks kandejagu ülemel hoida. Kande jao põhja finnitati kaks lootfikut, kahetordse põhjaga. 5 ballonil olid klapid, millede abil võis üles tõusta ja maha lasta. Ballonid täideti wefiniku gaasiga, mis õhust väga palju kergem on. Esialgse uue juhitava õhulaewa kiirus oli 5 jülda sekundis.

Pärastpoole täiendati veel seda süstemi mitmet wiisi. Ka kandejagu jaeti mitmesse osasse, igas osas oma motor, et kui üks ära rikkub, siis hakab teine töösse. Nüüdsees sõjas etendawad nad suurt osa ja täienewad ikka järjest weel.

Sinnu moodi, tiiwadega, proowiti ka lennata mitmel pool, kuid sellestgi tuli loobuda ja ikka motor töö panna. Need, aeroplanid, moodustawad ise liigi õhusõidu riistad. Nad lendawad kiiremini, kuid lannawad vähem. Praeguses sõjas etendawad nemadgi määramata suurt osa, mitte ainult kui maakuulajad, waid ka pommipildujatena ja üegi kergemad juurtükid külwawad aeroplanidelt maa pääle surma.

Jalgrattas.

Jalgrattas leiti üles 1813. a., järjekult on ta 105 aastat wana. Selle riista ülesleidja oli baron von Dree. Selle mehe saatus kujanes kaunis wiltu. Sündimise poolest oli ta Badeni aristokrat ja sellepärast, kui oleks Dree tahtnud hääle kommeteale truuks jääda, pidanud ta kas ohwitseriks ehk advokaadiks hakama, teisi walikuid temal, kui kõrgeft joost isikul, ei olnud.

Dreel aga ei olnud sugugi lusti neis kummasgi hakata, waid mis teda huvitas, see oli — mehanika, mille ta põhjalikult ära õppis ja mille pääle ta lõi oma waba aja ära kulutas.

Dreel läks forda esialgu mitu vähemat tarwikku ülesleidust teha: liharaguja, kahelordne peegel j. n. ed. Kõige tähtsam ülesleibutus oli jalgrattas, mis temale kõige rohkem kannatusi ja mõrudusi tinkis.

Dree jalgrattas seisis koos kahest rattast, millede wahel raamistik oli istmega. Esimese rataga wõis käända. Edasi aeti mitte nii, nagu nüüd, waid jalad ulatasid maa külge ja jalguga tõugati edasi. Patenti temale niisuguse ülesleiduse eest ei antud, üteldes, et see ei ole enam uudis; mis aga sugugi tõsi ei olnud, sest kõigil seni ajani ilmunud sõiduriistadel ei olnud midagi ühist jalgrattaga. Dree näitas jalgrattast isegi selleaegsele Wene keisrile, kes ülesleibjale briljantidega sõrmuse tinkis, kuhu oli graveeritud „за доставлен-ное удовольствие“ *).

*) Saadud lõbu eest.

Oma jalgratta hädust näitas Dree sellega, et ta kaunis kiiresti edasi liikus ja neljatunnilise sõidu ühe tunniga „maha laskis“. Kui nähti et ta ikka kaunis kiiresti sõidab, anti viimaks temale patentgi.

Jalgrattas leidis endale palju poolehoidjaid, iseäranis nooresoo keskel, kuid ei puudunud ka waenlased, kes teda iga pidi narriksid. Kui ta oma jalgrattaga, millest ta iialgi ei lahkunud, uulitsale ilmus, siis kuulsid igalt poolt uulitsa poiskesete wilistamised ja ilm walimata sõimusõnad. Ülesleidja suri 1851. a. ilm waranduseta ja ta unustamata jalgratas müüdi 5 marga eest maha. Pärastpoole ostis linn ta 500 marga eest tagasi ja nüüd hoitakse teda, kui kallist mälestust alles. 1893. a. ehitas Saksimaa jalgrattasõitjate selts Dreele Karlsruuesse aujamba.

Dree jalgratast täiendati väga palju: tehti liikumise jadul, pandi rattad haawlite pääl kaima ja kõige huvitavam oli see, et kummid päris juhtumise kaupa pääle tõmmati. Schottimaa hirurgi Dunlopi pojal oli ka jalgratas ja pörutas hulluste. Isa wõttis kummi toru, millega aias lille kasteti, puhus õhku täis, kaitis marliga otsad finni ning tõmbas pääle. Dunlop sai selle eest patendi ja suured summad, mis nii väga Dreele oleks ära kulunud.

Nüüd on jällegi kummide puudus ja seepärast on nähtud jalgrattaid kahetordse raudrehwiga, millede wahel $\frac{1}{4}$ tolli tühja ruumi on — jääb asuwad terasest wedrud. Et jalgratas ei pörutaks ja et ta kiwide pääl ei libistaks, selleks on päälmine rehwi nahaga üle tõmmatud. Seega on palju raskem sõita, kui kummi rehwidega, kuid saab siiski.

Kella ajalugu.

Kellade ülesleidijat ei tunta. Kella tarvitati aga juba wanast harrast ajast saadik ja tema ehituse wiis edenes pikka mööda ning edeneb weelgi. Esmesed ajamöötljad armataksse Kaldea rahwa omad olevat: need on päewa-kellad, mis warjuga ära näitasid, kui kaugel aeg on. Nagu teised ülesleidused, niisamuti ka kell, tungis aegamööda Greeka ja Rooma kaudu Kesk-Euroopasse ja wiimati meiegi kodumaale. Igal agaramal karjapoisel on weel nüüdgi metsas, ehk kesa serwal oma päewa-kell, mille järele tal kodumineku aeg kerge on wäljaarmata.

Mõned wanaaja päewa-kellad olid hiigla suure ehitusega, nagu, näituseks, Salisbury grafkonnas Inglismaal. Selle päewa-kella „Ziferplaat“ oli 41 jülba läbi mööta. Pääle selle suure ajanäitamise ringi olid sellel kellal weel mitmed wähemad „Ziferplaadid“ ja pikad tulbad. Üks neist näitas isegi suwise pööripäewa ära.

Wäga huwitawa päewa-kella jätised on Indias üles leitud. Sääal on 9 jülba kõrge marmori trepp. Rummalgi pool treppi poolringid, millede pääle trepi astmetelt wari langeb ja nõnda armataksse wäga punkti päält aeg wälja. See kell on endise tähetorni jättis.

Päewa-kell oli wäga kaua tarwitusel. Olid isegi tasku päewakellad tehtud, suurte kellade eeskujul. Aga neil kõigil oli see suur pirudus, et pilwes ilmaga ja ööse kuigi wiisi wõimalik polnud kella aega wälja armata, ja seepärast katsuti juba ammu niisugusi apparaati wälja mõelda, kes oleks igal ajal walmis punkti päält aega näitama.

Nõnda tekkis Assyrias wee-kell, juba 600 a. enne Kristuse süünd. Selle ehitus oli õige lihtne. Annum täideti weega ja anuma põhjas olema wäikese auguse kaudu hakkas wesi tilga wiisi wälja niriema. Weeamuma sisemise poole pääl olid kriipsud ja nii madalale kui wesi langes, nii palju oli aega mööda, mida kriipsude järele kerge oli wälja arvata. Suwitaw on see nähtus, et wee-kell ka niisuguste rahwaste juures leidub, kes üksteisega sugugi läbi ei käinud, näit. Hiinlased ja India rahwad.

Wee-kella-wärk täienes aeg-ajalt. Arablastel oli näit. niisugune wee-kell, et tarwis ei olnud annumasse waadatagi, waid isesugune seieri abil näitas ära, kui madalale wesi on langenud. Pääle selle olid weel mitmesugused täiendused ja nii need kellad püüsid kuni 18. aastajani, millal hambaratta-wärgiga kellad aeg-ajalt nad tarwitusest minema tõrjusid.

Kes oli wiimaselaadilise kella esimene tegija — ei tea kindlasti ütelda. On põhjust arvata, et seegi algatus juba tuli ja Hispania ja Italia kaudu Euroopasse pääses. Iseäranis edenenuks oli kellade walmistamise kunst Italias, kus öö-päew 24 tunniks ära jaotati. Esiolgu olid kellad väga korratud, jätkas palju taha, ehk käisid ette ja seepärast ei saanud kaua aega neid iseäranis tähetornides tarvitada.

16. aastaja alguses leidis kardseppa õpipoisi Peter Genleim, Nürnbergis taskukellade walmistamise kunsti üles. Tema taskukell oli wedruga, ühe üles keeramisega käis 40 tundi, oli aimult üks seier ja mitu kõige huritawam — ka lõi see kell. Pea pääle taskukellade ilmusid ka seinakellad, samasuguse wedruga

Need läksid lõpude lõpuks nii keeruliseks, et näitasid isegi kuupäevi ja mitmesuguste taevakehade liikumist.

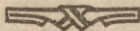
Oli ka tegemist oma jagu nende medrukelladega, sest meder tõmbab pärast üleskeeramist kõwemini ja kui kell „maha käib“ siis hakkab järele jääma. Samuti oli lugu pommidega: mida pomm allapoole tuleb, seda ta raskemaks läheb, ning sellepärast mõeldi kella pendel wälja, kes reguleeriks kella käiku. Pendelil oli aga esialgu jällegi see wiga, et külmaga tõmbas ta enda lühemaks ja siis käis kell ruttu; soojaga wenis pikkaks ja kell jäi taha. Et seda pahet ära hoida, seks tehti kella pendel mitmesugustest metallidest ja sõela moodi, nii et ühede metallide wenimine ühes sähis, teiste metallide wenimisega teises sähis ära kadus ja kell taunis õigesti käis. Nüüdsel ajal hoitakse punkti päälsed tähetorni kellad paiksude klaas kapide sees, kus elektri woolude ja mitmesuguste muude abinõudega temperatur ühe kõrgel suwel kui talwel hoitakse.

Edaspidistel aegadel tehti weel minuti ja sekundi seierid juurde ning tasku-kellade wärk muudeti osal jaol niisuguseks, et „päält“ wõib üles keerata ja seierid teise koha pääle seada.

Kellade suurus on väga mitmesugune. Mõni tiiskene kuld-kell kaalub waevalt kaks — kolm lodi. Kirikutorni kell Wõrus näituseks aga on 4 sähwerplaadiga ja käib ühe üles keeramisega nädal aega. Ta kõrgus on umbes 6¹/₂ jalga. Kettide asemel on kõis ja pommideks kiwid. Ka asetoha on leidnud kellad endale väga mitmel pool: kiriku tornis, sadama sillal, turu pääl, saalis, waeje onnis, taskus, rinna pääl, kääwarre pääl ja isegi (see kõige uuem mood)

saapa nina pääl. Kella tööstus on edenenud kõige enam Helveetias, kuna Venemaalt sõrdlemisi tehwa ehitusega kellad tulid.

Punktipäälset kella on väga paljudele vaja. Täheteadlastest rääkimata, kellede silmas ka $\frac{1}{10}$ sekundit sagedasti piik aeg on. Meremehed ei ja ilma punktipäälse kellata õieti kohta ära määrata. Merel wersta tulpe ei ole ja siis armatakse selle järele kui palju aega on ära sõidetud. Sadamatesse on harilikult observatoriumid (tähe tornid) ehitatud, kust punkt kell 12 lendavad wärwilised pallid (nööri otsas) wälja, mis on kaugele merele näha ja mille järele meremehed kella teawad seada. Pallide wäljawiskamine on parem abinõu, kui juurtüki lastmine, mille abil juurtes linnades wanasti keskpäewa tähendati. Sääl, nagu teada, laguneb laiali sõrdlemisi aegamööda — 300 meetrit j. o. ligi 160 sülba sekundis. Seepärast, mida kaugeimal kuulja, seda hiljem ta kuuleb. Walgus, selle wastu, laguneb väga kiiresti — 300.000 kilomeetrit sekundiga j. o. pääle kahesaja kaheksakümne tuhande wersta. Ja nõnda võib ütelda, et film näeb otsekohe kuna kõrw weel tüki ajapärast kuuleb. Raudtee jaamades peab ka õige kell olema (wäljaarwatud Venemaal, kus sagedasti rong paar nädalat hiljaks jääb — säääl ei tähenda mõni tund ega minut mitte midagi). Mõned, awalikus kohas asuwad kellad, on enamiste observatoriumiga traatide kaudu ühenduses kust neid elektrivoolu abil õieti jäetakse.

S u h k r u.

Runi 1700 aastateni walmistati juhkrut ainult juhtru pilliroost ja nimelt hiinlased, jee wana-kultuura rahwas, tundis jeda kunsti juba muistsest ajast saadik. Nende käest õpisi Persia rahwas. Aga kui arablased 656. a. perslased ära wõitsid, õpisi nad wõidetud rahwa käest juhtru pilliroo-kaswatamise ja juhtru walmistamise kunsti ning kandsid selle mitmetesse maadesse: Egiptusesse, Siitsiliasse, Hispaniasse jne. Rest-Europasse tungis suhkur alles ristisõdade ajal ja oli esialgu kole kallis, nii et ainult rikkad wõisid teda tarwitada, kuna waesem rahwas kas sirupit ehe (kus mesilaste pidamine edenenu oli) mett tarwitas,

1747. a. Berlini teaduste akademia keemise Marggraf leidis juhtru naeri üles ja omas aruandes mis ta akademiale ette pani, oli isegi juhtru walmistamise wiis ära nähtud. Selle järele wõis igaüks kodus liht masinate abil juhtru-naeritest magusat jahw-wälja pressi, millest wäga mõnus juhtru siirup saabi

Marggraf ei arwanud ise omal ülesleidusel wäga suurt tähtsust olemat ja mõttes, et juhtru walmisamine naeritest jäägi kitsatesse raamidesse. Aga temt õpilane Ahard töötas kindlasti 20 a. juhtru-naeri istanduste organiseerimise kallal. Sääli ta kaswatashoopis uue liigi juhtru-naerist, mis mitu korda rohkeim eneses magusaid oluseid sisaldas, kui senine naersamida Marggraf uuris.

Paljute katsete kaudu sai ta isegi selle kätte, kuidas suurelwiisil tükki juhkrut walmistada. Wabriku asutamiseks Ahardil raha ei olnud ja rahamehed ka

keegi ei usaldanud teda toetada, seepärast jäi ainuke nõu üle — kuninga Friedrich Wilhelmi III. palwele minna. Wiimane andis asja õpetatud komisjoni kätte. Komisjon waatas eelnõu põhjalikult läbi ja lugu lõpes sellega, et juba seltsamal aastal awati Sileσίας esimene suhtru wabrik.

Alguses edenes tööstus õelasti. Suhtru wäljatulek oli wäike ja Hamburgi linna suhtruteetjad (sisse weetud pilliroost) panid kõik rattad käima, et asja takistada. Nad püüdsid kõige päält rahwa seas umb-usaldust äratada uue magus-aine wastu. Nad luuletasid temale mitmesugused kardetawad omadused külge. Kui see wähe aitas, siis katsusid Alhardi ära osta. Wiimane küll ei annud ennast alatutele abinõudele, ennegi wõistlust olemas olevate suhtru tööstustega ka Alhardi wabrik wäljakannatada ei suutnud ja kui Napoleoni sõjakäigud päewakorrale tulid, siis jäi uuesti asutatud wabrik hoopis seisma.

Ettewõttele tõi uut hoogu see asjaolu, et pärast Napoleoni sõjakäikude algust jäi wäline kaubandus Saksamaal seisma ühes ka suhtru pilliroo ja üleüldse suhtru sisse wedu Euroopasse. Suhtru hind tõusis wõrdlemata kõrgele. Selle tõttu hakkasid just kui nõiu wäel figinema naeri-suhtru walmistamise wabrikud. Sest saadik kaswas suhtrutööstus alataja. Säärانى Saks- ja Böuna-Benemaal. Arwamata laiad põllud kandsid suhtru-naerist ja 100.000-d töölised töötasid suhtruwabrikutes.

Maailma sõda lõi oma pitseri igale poole. Hoopis lõpnud on kodumaalt suhkur, ehk kui teda wahetewahel saab, siis kole kõrge hinnaga. Ras ei

oleks kodumaalgi aeg oma suhtru-naeri kasvatamise
pääle rõhku pandma hakata. Teadagi, et see naeris,
mis soojas kliimas kasvas meil nii hästi sigrineda ei
wõi, aga kas ei teeks Põllumeeste Seltsid selle taime
aklimatiseerimisega algust?

Suhkrut tuleb meil muialt kaua oodata ja kui
meie ise selle asjaga algama ei saa, siis peame ikka
edasi mõltfitud jahariiniga lepima.

Naljakas.

Ajaleht, post ja telegrahf.

Kas teie ka mõnda ajalehte tellite?

Kuis selle sõjaga lugu on?

Ei, ma ajalehte ei loe. Johina Viiso käii essgi
egapäiw siia ja seletäs et . . . (järgneb pikk aruanne
sõjasaladustest, mida nüüdsel ajal trükkida ei tohi.)

Kallis aeg.

Urmilde, sää! nurgas on wist hiired.

Juba jällegi krõbisewad.

Ei ole. See teiselpool seina aetakse habemeid.

Tõde.

1.

Ühed armawad, et Gestis
Hulga tartu mehi olla,
Teised aga tõendawad,
Et kõik nad tuule tallajad.
Nüüd wõtke armamised kokku
Siis saate tõe wistist kätte:
Gest üks siin ilmas ikka ole,
Meil hulka tartu mehi on,
Kuid oma koha pääl nad pole.

2.

Kord lõpetas üks ülitooli
Ja istus adwokadi tooli.
Ja winnas, winnas seda ikket.
Kuid kohtus käijat t'ast ei saanud
Waid asut' seebi wabriku
Ja ei olnud enam õnnetu.

3.

Üks neiu mõtles jällegi,
Et näitlejaks ta saama peaks
Ja furwamängu osafi
Ja hästi ette kannaks
Kuid ometegi tuli nii:
Kui nuttis püünel näitleja
Ja oli hirmus õnnetu
Siis rahwas naeris otjata.

Tal' siisgi annet ikka näis
Ta ilusasti riides käis.

4.

Kooliõpetajaks keegi
Kord tahtis saada mõitmata
Ta õppis, tuupis, tööd ta tegi
Ja püüdis järel jätmata
Ning viimaks sai ka sihile,
Kuid õnn ei tulnud järele.
Ta seni rämples ilma sees,
Kui surm ju oli ukse ees.
Ja ometegi teada oli,
Et mehinikuks and tal tubli.

5.

Üks tahtis jälle talumeheks
Õkwa joonelt hakata.
Tal talumehe loomu polnud,
Ka elada ei osanud
Ning kongross viimaks kaela tuli,
Sest asjata ta harbeldas.
Ja and ol' ikka temalgi
Ta hobustega parjeldas.

6.

Jah, eks siin ilmas ikka ole,
Meil palju tarvu mehi on,
Kuid oma koha pääl nad pole.

August Ebber

kaubaäri Wörus.

Tartu uul. nr. 15, Munna majas.

Soowitab kõiksugu kaupasid,
magu:

kolonial,
raud,
teras,
klaas,
portselan,
tubaka jne.

Môôdukad hinnad.

Jällemüüjatele kõrge
hinnaalandus.

Õiglane teenimine.

Weini kauplus
Karl Ottensenn

Wõrus, Jüri uul. Tõnissoni majas

Soowitan aulikkudele kaubatarwitajatele
omast rohkearwulisest ladust, mitmehinnalisi

wäljamaa weinisi,

niisama ka wäga maitsewat
schampanjerit, konjakut, rummi, li-
köörisid ja teisi

napsisid.

Pääle selle soowitan wäga maitsewaid
mineralweesid (Tafelwasser)

Harzer Sauerbrunnen ja Glashäger.

Kõige austusega

Karl Ottensenn.

Wõru Eesti Laenu- ja Hoiu-Ühisus

Jüri uul. Linnawalitsuse majas.

Wõtab raha igasuguste summades hoiule
ja maksab praegu:

aasta pääle pandud summade eest 4⁰/₀

jookswa arwe pääle pandud sum. „ 3⁰/₀

sääl juures ei ole hoiulepanejatel mingisugust margi- ega muud kroonu-maksu kanda.

Ühisus annab laenusid kuni 5 aastani maaparandamiseks, tööriistade muretsemiseks, seemnete ja põllurammu ostmiseks ja igasugusteks teisteks loowateks ettewõtteks.

Laenude kindlustuseks wõiwad olla käemehed, wäärtpaberid, obligatsioonid jne.

Laenusid antakse ainult Ühisuse liikmetele.

Ühisuse liikmeks wõib igaüks täisõiguline isik saada.

Laenude eest wõtab ühisus praegu 7⁰/₀.

Ühisus on awatud igal äripäewal.

Juhatuse koosolekud kus laenuandmine otsustakse, on igal eesmaspäewal ja neljapäewal.

J. Kiesler,

Wõrus, Jüri uul., nr. 13-b

endises Terrepsoni kaupluses.

Soowitab omast ladust:

Koorelahutajaid „Baltic“ ja „Alfa“,

stiru ja adra terasid.

Kattuse ja latti naelu,

Peksumasina trumli liistusið,

Kõie ja ohja nõõri,

Akna klaasi, käiasid,

Masina õli ja kõiksugust

raud ja teras kaupa.

Möldritele:

Weski kunstkiwi materjali nagu :

Chlormagnesiumi

Magnesiti ja

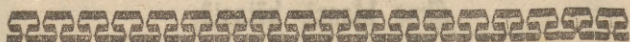
Räni.

Moodu- ja pudukauplus Meier Pecker

Wõrus, Juri uulitsas Munna majas

soowitab kõiksugu moodu- ja pudu-kaupa kindla odawate hindadega, nagu: shlipfisid, manistka-esiseid, kraesid, manshettisid, traksisid, sukke ja sokkisid, kindaid, kammisid, lastemänguasju, seepisid, tule kiwa, masinaid jne.

- - Kindlad odawad hinnad. - -

Saswa Küti willatööstuses

saab jälle wanas tuntud hääduses willa kraasimise, ketramise, riide wärwimise, wannutuse, pressimise ja suure rätiku kudumise töösid tehtud.

Gustaw Meltz.

Wastuwõtmine Wõrus endises Kahro riidekaupl. turu ääres J. Sandt ja Orawal kaupmees Lill.

E. K. Ü. „Täht“

raamatu- ja kirjutus- materjali kauplus.

Raamatukaupluse juures on järg-
mised jaoskonnad:

Muusikariistade jaoskond

**Mesilastepidam. tarberiistade
jaoskond.**

Kalapüüdmise tarbeasjade jaosk.

Jalgrataste ja nende jagude osakond.

Elektri osakond.

ESIMENE AHIIND.

Wõrus, Jüri uulitsas.

Kõnetraat nr. 54.

„TÄHE“ TRÜKIKODA,

Wõrus

trükib igasuguseid suure-
maid ja väiksemaid trü-
kitöid korralikult ja
maitserikkalt, nagu
näituseks:

nimekaarte,
kutsekaarte,
laululehti,
arwelehti,
tabellesid,
kuulutusi,
põhjuskirju,
raamatuid j. n. e.

Töö hädaduse pääle pan-
nakse rõhku.

